

A nagy mélységben az emelkedő nyomás és hőmérsékletek mellett a metamorfózis bizonytalán már előrehaladott állapotban van.

Az Alföld törésvonalait egységes képen eddig még nem tüntette fel senki; a Dunántúl valamint a Duna-Tisza közének tektonikájáról átnézetet adott újabban egyik értekezésében Cholnoky Jenő,⁴⁸⁾ ebben azonban éppen a Kecskemét-Nagykőrösi törésrendszer még nem volt figyelembe vehető, mert azok kellő megerősítést csak is egyik közelmúltban megjelent értekezésében közölt megfigyelések alapján nyertek.

Meg vagyok róla győződve, hogy Alföldünknek az itt közölt adatokból megszerkeszthető tektonikai képe, valamint a kimutatott aszeizmikus rög, a dolog természetéből folyólag, távolról sem közelíti meg a valóságot. Csak kísérlet ez, mely a mai napig már feldolgozott földrengések főbb tektonikai eredményeinek összegyűjtésével, halvány képet nyújt Alföldünk szeizmotektonikai viszonyairól. A régebbi földrengések, melyeket feldolgozás alá vettem, még hivatva vannak több résznek szeizmotektonikáját feltárni. A Magyar Föld szerkezetének teljes megismeréséhez azonban a legtöbb fényt és világosságot a most folyó graviméteres és mágneses felvételek fogják megadni, valamint az alföldi kutatás keretében tervbe vett mélyfúrások és szeizmikus kutatások.

Sir M. A. Stein újabb archeologiai kutatásai.

Stein Aurél dr., Társaságunk tiszteleti tagja, az Archaeological Survey of India kerületi felügyelője (Superintendent, Frontier Circle), Indiába való visszatérte után India északnyugati határvidékén (Northwest Frontier Province) folytatta régészeti kutatásait. A Peshawar-swati határszélen, a Palai és Bazdarra völgyében ősi megerősített lakóhelyek romjait kutatta át, amelyeket ő előtte archeologus még nem keresett föl. Kutatásai világot derítenek ezeknek a buddhista időkben származó romhelyeknek egykori fizikai és társadalmi viszonyaira. A Palai-völgyben, a Swatba átvivő Shahkot-hágó déli tövében nagy buddhista helyet nyomozott ki, amely Butan néven ismeretes. Alighanem azonos ez a Hszuan-cang egyik legendájában megemlített kolostorral.

Waster és Dobandai faluk közelében, Butantól nyugatra, két buddhista helyet fedezett föl. Ásatásai során az előbbi helyen kitűnő állapotban maradt gandharai domborművek kerültek napvilágra. A Baizai-vidéken nem kevésbé gazdag eredménnyel jártak kutatásai.

Az Indusz mentén lefelé haladva, Bilot helység alatt, pontosan térké-

⁴⁸⁾ *Dr. Cholnoky Jenő*: A kecskeméti földrengés. (Földrajzi Közlemények, 1911. IX—X. füzet, 376. lap.)

pezte a Khasor-hegylánc déli lábánál fekvő kafirkoti romokat. Ezt a pre-mohammedán időkből való, falakkal körülvelt romvárost is Stein Aurél ismertette elsőnek. Hat gazdagon ékesített hindu templomot talált itt; stílusuk a Salt-hegyláncbéli hindu templomokra emlékeztet. Kecses ornamentumaik a gandharai stílusra vallanak reá; belsejük sztukko-diszítése is a görög-buddhista eredet mellett tanuskodik. A hetedik-nyolcadik századból származó templomok fennmaradása a rendkívül száraz éghajlatnak tulajdonítandó.

A Takht-i-Bahi-tól délre eső Szahri bahlol romhelyen való ásatások buddhista szentélyek romjait tárták föl, amelyek a Kushana-királyok idejétől a fehér hunok koráig — ha nem tovább — lehetnek elfoglalva. Tizennégy ökör-szekéren szállította el innen Stein Aurél a szobor-maradványokat a peshawari muzeumba és ezenkívül több mint 1300 szoborművet fényképezett le, amelyek a helyszínén maradtak. A szoborművek, a hatalmas méretű szobroktól le egészen a finomművű miniatűr relief-faragásokig, mind-mind a gandharai művészet alkotásai.

Mind e nagyarányu elfoglaltság mellett Stein Aurél dr. talált időt 1906—8. évi nagy expedíciója eredményeinek további feldolgozására. Nemrégiben megjelent kétkötetes utleírása, a Ruins of Desert Cathay — amelynek ismertetésére még visszatérünk, addig is, amíg magyar nyelven megjelenhetik a Földrajzi Társaság Könyvtárában — : ez az önmagában véve is hatalmas tudományos munka távolról sem öleli fel az expedíció gazdag és sokoldalú eredményeit. Ezeknek a teljes feldolgozása a kitűnő utazónak és különböző szakbeli munkatársainak bizonyára évekre való munkájába fog még kerülni. A meleg időszakot kasnúri táborhelyén, a Mohand Marg alpi fennsíkján töltötte, ahova szép és munkás nyarak feledhetetlen emlékei csábították. Június derekára kikerült tolla alól az a *jelentés*, amelynek nyomán az utazó legujabb archeologiai munkásságát ismertettük. Attól fogva a belső-ázsiai út eredményeiről szóló nagy publikáció szövegén dolgozik; a két kötetre szánt nem kevésbé fontos illusztrációk feldolgozásában londoni munkatársai segédkeznek.

A legilletékesebb kritika világában ma már nyilvánvaló, hogy Stein Aurél dr. második kutató utja egyike az új évszázad legnevezetesebb expedícióinak. Tudományos sikerei világszerte a legnagyobb elismeréssel találkoztak. Társaságok, egyetemek és egyéb tudományos intézetek valósággal elhalmozták kitüntetésekkel. Legujabb kitüntetései közül csak kettőről kívánunk ez alkalommal megemlékezni. Az egyik a pennsylvaniai egyetem muzeumának Drexel-aranyérme, a másik az angol király kitüntetése, a legritkábbak közül való a tudományos világban. 1912 június 3.-án, a király születése napján V. György, mint India császára, az indiai alkirály egyenes ajánlatára az Indian Empire rend Knight Comrander-évé nevezte ki. Ez a lovagi rang (*Sir*) fényes bizonyossága annak a meleg érdeklődésnek és méltánylásnak, amellyel a brit nemzet az igazi tudományos munkát kíséri és jutalmazza.

Halász Gyula.